

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

Inleiding

In vervolg op de Veelgestelde Vragen over de toepassing van de AVG bij archiefinstellingen (gepubliceerd april 2021) heeft de Werkgroep AVG, subwerkgroep Archiefinstellingen, van KIA/KVAN besloten een aantal concrete richtlijnen samen te stellen voor specifieke - overgebrachte of over te brengen - historische archieven. Hieraan bleek in het veld grote behoefte. Het gaat dan vooral om archieven waarin veel bijzondere, strafrechtelijke en/of gevoelige persoonsgegevens voorkomen. Naast deze specifieke richtlijnen is het steeds noodzakelijk om ook de algemene Veelgestelde Vragen te raadplegen, zie <https://kia.pleio.nl/groups/view/e6cc3917-44f8-4dc6-ab25-65550c841624/kennisplatform-informatierecht/wiki/view/f5d004ea-5ab5-45a1-b87d-577d41eb2d1b/veelgestelde-vragen-over-de-avg>

Archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

Archieven uit of over de oorlogsperiode 1940-1945 zijn zeer divers. Het gaat om persoonsarchieven, familiearchieven, dagboeken, collecties WO2 (verzamelingen), bevolkingsadministraties, archieven van gemeentebesturen, hulporganisaties, politieke partijen, maatschappelijke organisaties, religieuze organisaties, bedrijven, sportverenigingen, politiearchieven enzovoort. Zie de voorbeelden in de bijlagen. De archieven hebben gemeen dat ze veel bijzondere, strafrechtelijke en/of gevoelige persoonsgegevens bevatten in de zin van de AVG. Deze archieven zijn in het algemeen openbaar op basis van de huidige Archiefwet, die immers een maximale openbaarheidstermijn van 75 jaar na sluiting dossier kent, tenzij de termijn is verlengd met machtiging van de minister van OCW of gedeputeerde staten. Als gevolg van de inwerkingtreding van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) en Nederlandse Uitvoeringswet AVG in 2018 en de aanpassing van de Archiefwet daaraan in artikel 2A, heeft het verbod op het beschikbaarstellen voor raadpleging of gebruik van bijzondere of strafrechtelijke persoonsgegevens extra nadruk gekregen. Daarom is het noodzakelijk om de archieven, ook als ze al openbaar zijn gesteld, alsnog goed te controleren op de aanwezigheid van dit type gegevens van (mogelijk) nog levende personen. Dit speelt een belangrijke rol bij het bepalen of documenten inderdaad integraal openbaar kunnen zijn én vervolgens of ze online mogen worden geplaatst.

Geldende wetgeving:

- Archiefwet 1995
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG)
- Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming (UAVG)

Geldende openbaarheidsbeperkingen:

- De maximale termijn voor openbaarheidsbeperking volgens de Archiefwet is 75 jaar met enkele uitzonderingen, zoals geboorteakten¹. Wel kan de termijn als het gaat om overheidsarchieven worden verlengd na besluit van de Minister van OCW of Gedeputeerde Staten. Bij particuliere archieven dient dit te gebeuren in overleg met de schenker/bewaargever/buiklener.
- Omdat de AVG ook na overbrenging blijft gelden, zie het op de AVG aangepaste artikel 2A van de Archiefwet, kan de beperking op openbaarheid van persoonsgegevens van levende natuurlijke personen langer zijn dan 75 jaar na sluiting dossier.

---

¹. In de nieuwe Archiefwet 2021 wordt de maximale termijn voor beperking van de openbaarheid van documenten met bijzondere en strafrechtelijke persoonsgegevens waarschijnlijk langer, in het nu voorliggende wetsvoorstel is dat maximaal 110 jaar.

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

Afwegingen

- Ons voornaamste uitgangspunt was, in lijn met de Archiefwet: zoveel mogelijk openbaar, als dat kan gelet op de privacy. Eén – lange – termijn van beperkte openbaarheid voor een heel archief met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog waar maar enkele gevoelige gegevens in voorkomen, zoals de praktijk nog wel eens laat zien, vinden wij ongewenst. Maatwerk door het – waar nodig - toepassen van verschillende openbaarheidstermijnen binnen eenzelfde archief zorgt voor een optimale openbaarheid van het archief.
- Bevat het document of dossier bijzondere persoonsgegevens, persoonsgegevens van strafrechtelijke aard of gevoelige persoonsgegevens met betrekking tot (mogelijk) nog levende personen? Dan dient overwogen te worden welke maatregelen passend zijn.²
- De AVG geldt volgens artikel 2 voor ‘geautomatiseerde verwerkingen en persoonsgegevens die in een bestand zijn opgenomen, of bestemd zijn voor een bestand’. Digitaal archief bevat meestal een ‘geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens’, tenzij het bijvoorbeeld scans zijn waarin niet automatisch gezocht kan worden. Bij niet-digitaal archief is de vraag: is sprake van een ‘bestand’ in de zin van AVG artikel 4 onder 6? Dan moet het een ‘gestructureerd geheel zijn van persoonsgegevens die volgens bepaalde criteria toegankelijk zijn’. Voorbeelden: een register op naam of datum is een bestand, een brievencorrespondentie, die niet op naam geïndiceerd is, is géén bestand in de zin van de AVG.
- Let op: bij digitaliseren van analoge archieven wordt een archiefonderdeel, dat eerst geen bestand was en niet onder de AVG viel, dat meestal wél en dat heeft gevolgen voor de maatregelen die nodig zijn voor de privacybescherming.
- Bedenk, dat aan openbaarmaking van persoonsgegevens op internet meer privacyrisico's zijn verbonden dan analoog of digitaal via een studiezaal of via een besloten digitale omgeving. Wanneer de gegevens eenmaal openbaar online staan, is er geen controle op wie ze raadpleegt, zijn wereldwijde raadpleging en gebruik door iedereen mogelijk en zijn ze meestal ook vindbaar via zoekmachines.
- De verantwoordelijkheid voor het verder verwerken van persoonsgegevens die rechtmatig zijn verkregen door archiefonderzoek, waaronder het verder publiceren van de gegevens, ligt bij de gebruiker. De archiefinstelling dient de gebruiker daarop te wijzen.
- Naast beperkt openbaar stellen bestaan er nog enkele praktische maatregelen die je kunt nemen om privacygevoelige gegevens in archieven af te schermen, zie daarvoor <https://kia.pleio.nl/groups/view/e6cc3917-44f8-4dc6-ab25-65550c841624/kennisplatform-informatierecht/wiki/view/f35d4de4-3659-49d7-bf9b-5ca48b2eab21/4-digitaal-archieven-online-via-internet-www>

Afwegingen op basis van de Archiefwet- en regelgeving

- Openbaarheid is de norm onder de Archiefwet: openbaar tenzij.
- Particuliere archieven vallen voorafgaand aan de opname in de archiefbewaarplaats niet onder de werking van de Archiefwet. Als gevolg van de opname vallen ze echter wel onder de werking van de Archiefwet. Tegelijkertijd gelden de afspraken, gemaakt in de overeenkomsten van schenking, bewaargeving of bruikleen.
- Bij het stellen van openbaarheidsbeperkingen gelden de volgende rechtmatigheidseisen:
  - Art. 2A en 15 lid 1 AW : Er is vastgesteld dat een openbaarheidsbeperking op zijn plaats is, op de gronden omschreven in Archiefwet artikel 2 A en/of 15.1, bijvoorbeeld

---

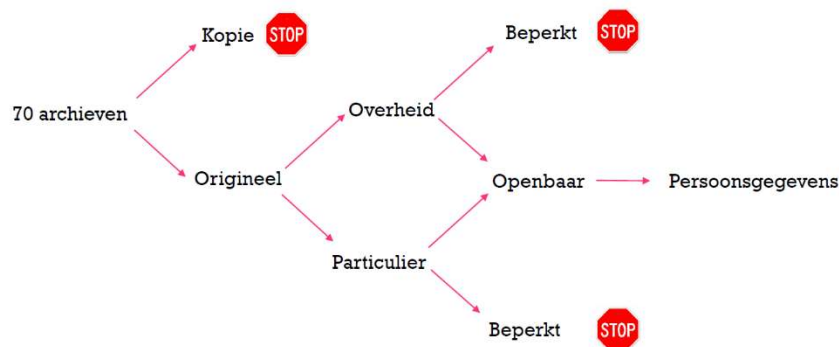
². De term ‘gevoelige persoonsgegevens’ is geen juridisch begrip, maar kan wel worden geschaard onder het begrip ‘eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer’ uit art. 15 van de Archiefwet. Voor verdere uitleg zie <https://kia.pleio.nl/groups/view/e6cc3917-44f8-4dc6-ab25-65550c841624/kennisplatform-informatierecht/wiki/view/63904f7c-57b4-4e8e-a77d-0938a2cfaa42/wat-zijn-gevoelige-persoonsgegevens>

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

omdat zij vallen onder het begrip 'bijzondere en strafrechtelijke persoonsgegevens' uit de AVG en/of onder het begrip 'eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer' uit de Archiefwet.

- Art. 15 lid 1 AW Er is advies over de openbaarheidsbeperking uitgebracht door de beheerder van de archiefbewaarpplaats en de zorgdrager heeft een besluit tot beperking openbaarheid genomen.
- Art. 15 lid 4 AW I Er is bij een overheidsarchief een beschikking door de Minister van OCW of Gedeputeerde Staten afgegeven bij beperkingen langer dan 75 jaar na einde dossier³.
- Art. 15a AW I Als openbaarheidsbeperkingen zijn gesteld op grond van onevenredige benadeling (artikel 15 lid 1 onder c Archiefwet), dan is geverifieerd dat deze geen betrekking hebben op milieu-informatie in archiefbescheiden.
- Art. 9 lid 2 Archiefbesluit: Er is vóór overbrenging tijdig overleg gepleegd met de beheerder van de archiefbewaarpplaats.
- Art. 10 Archiefbesluit: Het besluit tot het stellen van de openbaarheidsbeperkingen is na publicatie en verlopen van de bezwaartermijn gevoegd bij de verklaring van overbrenging.
- Art. 19 Archiefregeling; art. 3:46 Awb: De gestelde openbaarheidsbeperkingen zijn duidelijk gerelateerd aan de archiefbescheiden die zij betreffen, bijvoorbeeld door aanduiding van kenbare inventarisnummers of metagegevens.

AFWEGING ARCHIEF

Figuur 1. Schema Afweging Archiefwet (voorbeeld door RA Tilburg).
STOP = afwegingsmoment

Afweging op basis van de AVG en UAVG

Het is toegestaan persoonsgegevens, dwz gegevens herleidbaar tot levende personen, voor langere tijd verder te bewaren en verwerken:

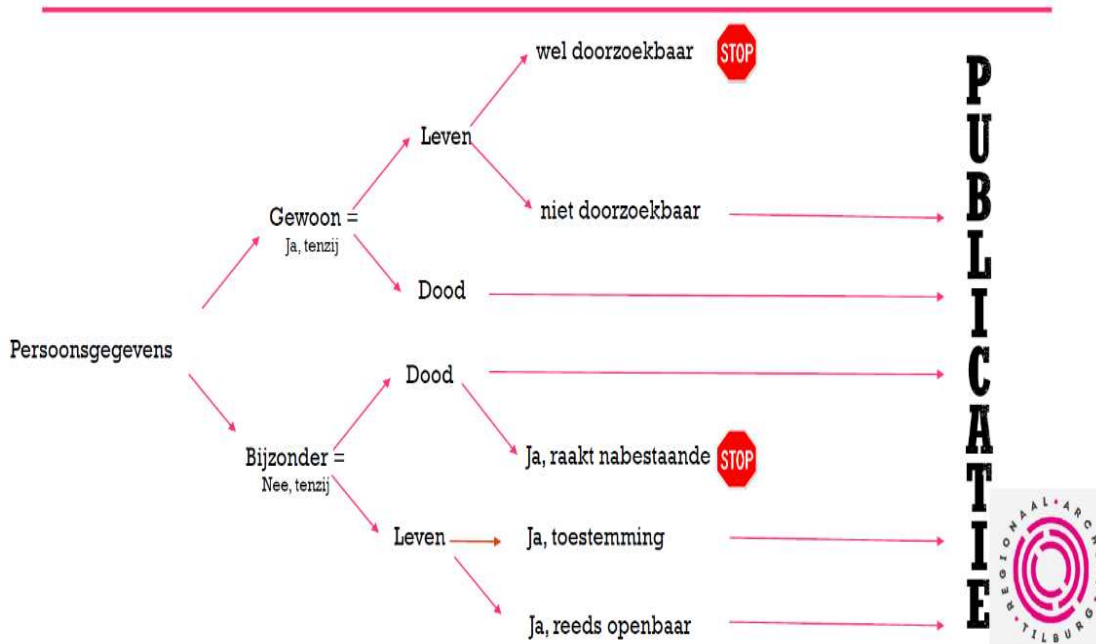
- Artikel 5.1b AVG: de verdere verwerking met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden wordt overeenkomstig artikel 89, lid 1, niet als onverenigbaar met de oorspronkelijke doeleinden beschouwd.

³. Of na de maximale termijn zoals die in de nieuwe Archiefwet komt te staan.

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

- Artikel 85 AVG | Overweging 153: verwerking en vrijheid van meningsuiting en van informatie.
- Artikel 86 AVG | Overweging 154: verwerking en recht van toegang tot officiële documenten.
- Artikel 89 AVG | Overwegingen 156-163: waarborgen en afwijkingen in verband met verwerking met het oog op archivering in het algemeen belang, wetenschappelijk of historisch onderzoek of statistische doeleinden.
- Artikel 43 UAVG : Uitzonderingen inzake journalistieke doeleinden of academische, artistieke of literaire uitdrukkingvormen.
- Artikel 44 UAVG : Uitzonderingen inzake wetenschappelijk onderzoek en statistiek.
- Artikel 45 UAVG : Uitzonderingen op rechten van betrokkenen inzake archivering in het algemeen belang.
- Artikel 47 UAVG : Uitzonderingen op rechten betrokkene bij openbare registers.

AFWEGING AVG

Figuur 2. Schema afweging volgens de AVG (voorbeeld door RA Tilburg).
STOP = afwegingsmoment

Tenslotte noemen wij overweging 158 voorafgaand aan de AVG:

‘de lidstaten moeten worden gemachtigd om te bepalen, dat persoonsgegevens voor archiveringsdoeleinden verder mogen worden verwerkt, bijvoorbeeld met het oog op het verstrekken van specifieke informatie over het politiek gedrag tijdens voormalige autoritaire regimes, over genocide, misdaden tegen de menselijkheid, met name de Holocaust, of over oorlogsmisdaden’.

Overweging 158 heeft in Nederland nog geen uitwerking gekregen in de Uitvoeringswet AVG of andere wetgeving. Toch is de overweging belangrijk als uiting van de intentie van de Europese wetgever, het verstrekken van informatie uit oorlogsarchieven te stimuleren.

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

Stappenplan voor archiefinstellingen bij bepalen openbaarheidsregime

Stappen bij beoordeling openbaarheidsregime in concrete gevallen

- Kijk bij particuliere archieven naar het contract van overbrenging, schenking, bruikleen- of bewaarneming of er een openbaarheidsbeperking is afgesproken met de schenker, bruikleen- of bewaargever. Kijk bij overheidsarchieven of er bij overbrenging afspraken zijn gemaakt met de archiefvormer en of een besluit tot verlenging door minister/GS nodig is.
- Kijk of er in het verleden andere afspraken zijn gemaakt over het archief/de collectie of over afzonderlijke documenten.
- Betrek bij zowel overheids- als particuliere WOII-archieven de onder Afwegingen genoemde juridische en ethische argumenten bij het bepalen of documenten al dan niet openbaar kunnen zijn, en zo niet, hoe lang zij gesloten moeten blijven.

Bij de beoordeling van individuele documenten:

- Vertrouw niet alleen de beschrijving; bekijk altijd de inhoud van het inventarisnummer en beoordeel op basis van wat je daar aantreft.

Er zijn globaal vier mogelijke uitkomsten:

1. openbaar doorzoekbaar online (met OCR en nadere toegang/transcripties);
2. openbaar niet doorzoekbaar online, (geen OCR of nadere toegang/transcripties);
3. openbaar in de studiezaal, fysiek en/of in een digitale besloten omgeving, toestemming niet nodig;
4. beperkt openbaar en raadpleegbaar ná toestemming .

Aandachtspunten tijdens de beoordeling

- Wanneer we niet kunnen vaststellen of betrokkenen overleden zijn, moeten we ervan uitgaan, dat zij nog in leven zijn (tot circa 2045).⁴
- Persoonlijke levenssfeer van betrokkenen: met name leden van de NSB, personen die in Duitse krijgsdienst zijn getreden, de zogenaamde moffenmeiden en de personen die hen hebben mishandeld na de bevrijding. Maar ook verzetsmensen en vervolgd. Eventuele nabestaanden van deze mensen.
- Bevat het archief kopieën uit andere archieven of uit bibliotheken, dan niet digitaliseren, maar verwijzen naar de bron. Mag wel gedigitaliseerd als het kopieën zijn van originele stukken die particulieren in bezit hebben en die toestemming hebben gegeven om te reproduceren en gebruiken.
- Let op de signatuur van de archiefvormer (diens geloof, politieke overtuiging): er kunnen dan bijzondere persoonsgegevens zoals over religie of politiek in de documenten voorkomen.
- De diversiteit van archieven met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog laat niet toe om op het niveau van rubrieken of beschrijvingen aan te geven welke daarvan het meest of minste risico bevatten en wat als gevolg daarvan de concrete openbaarheidstermijnen moeten zijn.
- Bedenk, dat online plaatsen van openbaar archief een nieuwe verwerking in de zin van de AVG is, waarvoor een nieuwe belangenafweging gemaakt moet worden. Het is aan te raden als archiefinstelling een privacy risico-analyse te maken, waarin je afweegt:
  - om welke archieven en welke typen persoonsgegevens het gaat

---

⁴. Het CBG is bezig het project 'Digitaal Nationaal Register Overledenen', uit te voeren. Als dit is afgerond, wordt het eenvoudiger via matching te bepalen welke personen die in een bestand voorkomen, zijn overleden. De gegevens van die personen kunnen dan in principe openbaar worden. Zie <https://www.kvan.nl/nieuws/project-digitaliseren-en-matchen-nationaal-register-overledenen-bij-het-cbg>

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

- wat de verwerkingen zijn die je van plan bent, bv online publiceren
- wat daarbij de privacyrisico's zijn
- hoe je de risico's kunt verminderen of uitsluiten.⁵
- Het is van groot belang dat archiefinstellingen ervaringen (blijven) uitwisselen op het terrein van de (online) openbaarstelling van Tweede Wereldoorlog-archieven, zoals bijvoorbeeld in het Netwerk Oorlogsbronnen: oorlogsbronnen.nl

Werkgroep AVG van KIA/KVAN, april 2022

⁵. Zie artikel 35 van de AVG. Er zijn online diverse voorbeelden en modellen te vinden van zulke risicoanalyses, onder meer het rijksmodel: https://www.dpia.nu/dpia-publicaties/model-dpia-rijksdienst?gclid=EA1aIQobChMI9a2Qqlao9wIV7Y9oCR1n8g1NEAAYASAAEgKMQ_D_BwE dat is uitgewerkt in de model analyse voor de gezinskaarten: <https://vng.nl/nieuws/online-publiceren-gezinskaarten-kan-onder-voorwaarden> Ook de VNG/IBD heeft een tool ontwikkeld voor de leden van de Community: <https://www.informatiebeveiligingsdienst.nl/project/privacy/> De analyse kan ook korter en compacter zijn dan in deze voorbeelden.

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

Bijlage 1. VOORBEELDEN

Voorbeelden van typen archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog, bij:

- Regionaal archief Tilburg
- Gemeentearchief Ede
- CBG Centrum voor familiegeschiedenis

NB: Uit de naam van het archief blijkt vaak niet dat het over WOII gaat.

Type	Archiefnaam	periode
overheid	Zuiveringscommissies gemeente	1944-1947
overheid	Luchtbeschermingsdienst van de Gemeente	1936-1946
vereniging	Israëlitisch Armbestuur te Tilburg	1936-1942
fonds	Pensioenfonds Israëlitische gemeente Tilburg	1925-1942
familie	familie H.C.M. Swagemakers-Litz te Tilburg	1888-1942
vereniging	Voetbalvereniging "De Kannibalen" te Tilburg	1942-1954
kerkarchief	Archief centrale keuken te Tilburg	1941-1947
vereniging	Nederlands-Israëlitische Gemeente Tilburg	1935-1940
oorlogsarchief	Collectie documentatie Tilburg	1940-1945
familiearchief	Familie van Rijen te Tilburg	1880-2000
persoonsarchief	A.M.Th.M.C. Vollaers te Tilburg	1940-1945
persoonsarchief	H.J.F. van Kempen, te Tilburg	1925-1946
	Jan C.A.M. van de Mortel (1880-1947), oud-burgemeester van Tilburg,	1940-1949
overheid	Nationale centrale voor Hulpverlening in Nederland, gemeente , Tilburg	1944-1951
overheid	Duitse aktes: Overlijdens, Huwelijken, Geboortes, en Overigen (alle aktes in Duitse gemeentelijke administraties, betreffende niet-Duitsers), CBG	
	Rode Kruiskaarten door het Rode Kruis ter vermiste personen te inventarissen, CBG	1945-
overheid	Politiekwartierstaten: politieambtenaren ter tonen dat zij geen Joodse voorouders hadden, CBG	1941
overheid	Andere kwartierstaten: bewijs van ambtenaren dat zij geen (directe) joodse voorouders in hun stamboom hadden, CBG	
overheid	Calmeyer dossiers: verplichte registratie (aanmeldingsplicht) 'voor mensen van geheel of gedeeltelijk joodschen bloede', CBG	1941-1945
Overheid / particulier	Andere collectie en archiefstukken, CBG	1939-1945
overheid	Gemeentepolitie Ede	1914-1994
Overheid / particulier	Collectie "Gemeente Ede 1940-1945" , Ede	1932-2017
persoonsarchief	Dagboek J.A. Spapens (1912-1984) te Hilvarenbeek	1944
	Nederlandse Centrale Vereniging tot steun aan noodlijdende Joden in het buitenland "Israël", afd. Tilburg,	1935-1940
overheid	6e afdeling van de gemeentesecretarie (afd. sociale zaken) Tilburg,	1940-1946
	Persoonlijk archief van Kees Evers, Tilburg	1943-1947
overheid	Burgerlijk Armbestuur	1855-1943
	Collectie Kazernes Ede	1904-1993

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

VOORBEELD: Overzicht archieven Regionaal Archief Tilburg

NB: Deze archieven zijn vrijwel alle openbaar.

- 40 Stichting borgstellingsfonds Tilburg en omstreken, 1937-1965
- 61 Distributiedienst Kring Tilburg, 1939 - 1950
- 64 Dienst Werkloosheidsverzekering en arbeidsbemiddeling Tilburg, 1914-1947
- 153 Archief van de N.V. Vliegveld Nerhoven te Tilburg, 1936-1946
- 156 F. Becker agenturen en commissiehandel te Tilburg, 1936-1944
- 184 Tilburgs Comité voor hulp aan Finland, 1940
- 185 Comité voor Maatschappelijke Wederopbouw te Tilburg, 1944-1946
- 202 Commissie Samenwerking Bijzondere Noden (SABINO), afd. Tilburg, 1936-1943
- 203 Winterhulp Nederland, afd. Tilburg, 1940-1944
- 224 Nationale Hulpactie Rode Kruis (H.A.R.K.), afd. Tilburg, 1944-1949
- 275 Postduivenvereniging "Vitesse" te Tilburg, 1926-1972
- 307 Nederlands Israëlitische gemeente Tilburg, 1817-2013
- 370 collectie A.J.M. Jacobs te Tilburg 1857-1967
- 377 Collectie van mevr. S.J.M. van der Korput, Tilburg, 1939 - 1951
- 430 Mevr. A.M.J. Vossen-Vennix (1899-1986), 1940-1981
- 528 Collectie dagboeken en memoires tweede wereldoorlog Tilburg, 1940-1945
- 562 Collectie W.A. Mutsaerts, 1936-1945
- 620 Familie Brouwer-Beels te Tilburg, 1859-1965
- 657 Evacuatiecomité Tilburg, 1944-1946
- 701 Binnenlandse Strijdkrachten, afd. Oisterwijk, 1944 - 1948
- 703 Collectie politieke processen tegen Rijksduitsers in Oisterwijk, 1941-1947
- 717 Kampbeheerder nat. Jeugdstorm Oisterwijk, 1942-1943
- 718 Heer C.A.B.A.M. Schade te Moergestel, 1935-1951
- 746 Luchtbeschermingsdienst Oisterwijk, 1939-1945
- 802 Archief Rode Kruis, afd. Moergestel 1944-1945
- 823 Archief Binnenlandse Strijdkrachten, afdeling Moergestel
- 872 Collectie van ir. H. Hondius te Tilburg, 1944 - 1996
- 888 Collectie C.A.H.D.J.M. van Hombergh te Tilburg, 1945-1986
- 891 Collectie Jos J. Paijmans te Oisterwijk, 1984-2002
- 892 Collectie Coba Pulskens Tilburg, 1944-1994
- 924 Collectie Ad van Asten Tilburg, 1942-1949
- 932 Luchtbeschermingsdienst Dongen, 1939-1945
- 1025 H.A. Danklof (1911-1989) te Udenhout, 1942-1981
- 1039 Collectie Gewestelijk Arbeidsbureau te Tilburg, 1940-1945
- 1074 Collectie documentatie luchtoorlog Tilburg 1940-1945
- 1095 Katholiek meisjesgilde "Jeanne D'Arcgroep" parochie St. Anna te Tilburg, 1940-1945
- 1115 Familie R. Nathan te Tilburg, 1918-1984
- 1120 Familie Willy Deen te Tilburg, 1943
- 1209 Familie Dasché te Goirle, 1905-1942 (2016)
- 1246 Schoolcommissie Nederlands israëlitische Gemeente Tilburg, 1931-1941
- 1247 Vereniging tot Steun van het Nederlands Israëlitisch Seminarium, afd. Noord-Brabant van de
- 1409 Poldy Hirsch, huishoudster bij de familie J.C.M. Wouters, Bredaseweg 16, Tilburg
- 1420 Familie van Ierlant, 1921-1973
- 1464 Collectie Schuurmans te Tilburg, ca. 1942 - ca. 1943
- 1473 Collectie Cornelis Ignatius A.H. Wouters, 1940-1945
- 1531 Collectie Gerard van Rooij, 1802-2003
- 1541 Familie Lepelaars te Tilburg, 1925-197
- 1567 Familie Mallens Goirle, 1940-1956
- 1623 Collectie documentatie Tweede Wereldoorlog Goirle en Riel 1940-1945
- 1660 Collectie contactkrantjes voor de Besterdse Mulo te Tilburg, 1944-1946
- 1665 Collectie van Jan Vinken (1914-1986), 1921-1984
- 2765 Luchtbeschermingsdienst Raamsdonk, 1939-1945
- 3118 Collectie Oorlogsdocumentatie Oosterhout
- 3135 Collectie Luchtoorlog Brabant, D. van Hoof

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

VOORBEELD: CBG [Centrum voor familiegeschiedenis]

Duitse aktes

Direct na het aflopen van de oorlog zijn in opdracht van de geallieerden kopieën gemaakt van alle aktes in Duitse gemeentelijke administraties, betreffende niet-Duitsers. Deze kopieën zijn vervolgens overgebracht naar archieven in het land van oorsprong van deze personen. De aktes betreffende Nederlanders zijn onder andere terechtgekomen bij het CBG. Er worden vier deelcollecties onderscheiden: Overlijdens, Huwelijken, Geboortes, en Overigen. In deze gehele collectie bevinden zich ook gegevens over niet-Nederlanders want de splitsing naar land van herkomst is niet heel zorgvuldig verlopen destijds. Aangezien van de aktes vaak meerdere kopieën zijn gemaakt, bevinden deze zich ook in andere collecties, met name van het NIOD en het Rode Kruis.

De Overlijdens en Huwelijken zijn geïndexeerd op naam, plaats en datum, en openbaar (zowel via de website van het CBG als via de website Oorlogslevens). De Geboortes worden nog geïndexeerd voor gebruik intern bij het CBG. Deze set zal ook openbaar worden zodra de termijn voor beperking is verstreken.

De set Overigen bevat aanvragen van identiteitsbewijzen, bewijs van vestiging in een bepaalde gemeente, en soortgelijke uittreksels. Deze worden als laatste geïndexeerd en voorlopig nog niet openbaar gemaakt. De totale collectie omvat ongeveer 60.000 scans.

Rode Kruiskaarten

Verwant aan de set Duitse Aktes, is de deelcollectie Rode Kruiskaarten: dit is een collectie systeemkaarten die direct na de oorlog door het Rode Kruis is aangelegd om vermiste personen te inventariseren. Alle vermelde personen zijn overleden. Ongeveer de helft van de kaarten bevat vermelding van een graf of vermoedelijke begraafplaats, de andere helft is de weerslag van een mededeling van overlijden. Vaak wordt de persoon die de melding heeft gedaan met naam genoemd. Regelmatig is er behalve een Rode Kruiskaart ook een Overlijdensakte in eerder genoemde set Duitse Aktes. Deze kaarten zijn geïndexeerd en beschikbaar op de website van het CBG en de website <https://www.oorlogsbronnen.nl/mensen>. Ze zijn volledig openbaar en omvatten ongeveer 10.000 scans.

Politiekwartierstaten

De collectie politiekwartierstaten omvat een geschatte 40.000 formulieren die politieambtenaren in 1941 moesten invullen om aan te tonen dat zij geen Joodse voorouders hadden. De gegevens bevatten namen, plaatsen en datums van de ambtenaar zelf, diens echtgenote, en de beide ouder- en grootouderparen, regelmatig inclusief bewijsstukken in de vorm van kopie-aktes uit de Burgerlijke Stand. Deze drie generaties zijn uiteraard zeer waardevol voor moderne stamboomonderzoekers.

Momenteel worden alle formulieren en bijlagen gescand en ontsloten (op gegevens van de hoofdpersoon en echtgenote). Het project is ongeveer voor driekwart gereed. Aangezien dit project met vrijwilligers wordt uitgevoerd in het depot van het CBG, ligt het op dit moment stil.

De centrale vraag op de eerste pagina van ieder formulier ("Stamt Gij af van Joodsche ouders of voorouders?"), en de beantwoording ("Neen") en ondertekening in handschrift, roept emoties op bij nazaten van deze ambtenaren. Hoewel de vraag naar openbaarmaking eenvoudig is (formulieren waarvan de beide partners zijn geboren voor 1920 of beiden zijn overleden mogen openbaar), is voorzichtigheid, juist vanwege deze emotionele gevoeligheid, raadzaam. De koppeling *niet-joodverklaring=fout in de oorlog* wordt snel gemaakt, ook als deze niet terecht is. Deze kwartierstaten zijn momenteel beperkt openbaar, een project loopt waarbij onder meer de openbaarheid opnieuw wordt bepaald .

Andere kwartierstaten

Behalve de ambtenaren in dienst bij de politie, moesten ook andere ambtenaren bewijs overleggen dat zij geen (directe) joodse voorouders in hun stamboom hadden. Deze bevinden zich in aparte deelcollecties. Er zijn onder meer kwartierstaten voor personeel van de omroepen, en voor kunstenaars. Er zijn ook meer algemene kwartierstaten die hoogstwaarschijnlijk door gemeentelijke ambtenaren zijn ingevuld.

Deze sets zijn veel kleiner: het gaat telkens om enkele honderden stuks. Zodra het project Politiekwartierstaten is afgerond, zullen deze kwartierstaten ook worden gedigitaliseerd en geïndexeerd. Voor deze kwartierstaten geldt (net

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

als voor de politiekwartierstaten) dat zij eenvoudig op basis van de geboortedatum van de hoofdpersoon kunnen worden vrijgegeven, dat wil zeggen: honderd jaar na geboorte.

Calmeyer dossiers

In 1941 werd door de Duitse bezetter de aanmeldingsplicht en registratie uitgevaardigd 'voor mensen van geheel of gedeeltelijk joodschen bloede'. Als hoofd van de *Entscheidungsstelle für die Meldepflicht aus VO 6/41* coördineerde Hans Calmeyer (1903-1972) deze verplichte registratie en deed uitspraak over twijfelgevallen. De collectie Calmeyer bestaat uit persoonsdossiers van mensen die vonden dat ze ten onrechte als Jood waren gekwalificeerd. Calmeyers onderzoek bestond voornamelijk uit genealogisch onderzoek. De dossiers bevatten allerhande bewijsstukken die de niet-Joodse afkomst moesten aantonen, zoals genealogieën, (al dan niet vervalste) documenten, ontlastende verklaringen van derden, foto's en soms zelfs röntgenfoto's.

Momenteel zijn deze dossiers beperkt toegankelijk, dat wil zeggen alleen op aanvraag. Het CBG moet nog beslissen over digitalisering en openbaarmaking van deze dossiers. Het gaat om ongeveer 5.700 dossiers, die zeer verschillend van grootte zijn.

Overige stukken

In allerlei dossiers en deelcollecties bevinden zich stukken uit de periode 1939-1945. Te denken valt aan: persoonsbewijzen (minder dan honderd stuks), afleveringen uit de oorlogsjaren van het tijdschrift *Algemeen Politieblad der Nederlanden* (waarin onder meer oproepen over gezochte en ondergedoken joden), en faire-parts zoals geboorte-, huwelijks-, en overlijdensberichten.

The screenshot shows a digital archive interface. At the top, there is a document snippet with the following text: "Medegedeeld door: E. L. Lempelveld, van de toe'kameraden", "Adres: Lempelveld", "Gerepatrieerd uit:", "Repatrieringsnummer: Nr. Pers. Bew.:", and "K 1728". Below this, the heading "Beperkt openbare oorlogsbronnen" is visible. The main content area features a section titled "Collectie Calmeyer" with a detailed description of the collection. To the left of the text is a small image of a document with a photograph of a man. To the right is a "Tip" icon and text. At the bottom, there is a note about the collection's size and access requirements.

Beperkt openbare oorlogsbronnen

Collectie Calmeyer

In 1941 werd door de Duitse bezetter de aanmeldingsplicht en registratie uitgevaardigd 'voor mensen van geheel of gedeeltelijk joodschen bloede'. Als hoofd van de *Entscheidungsstelle für die Meldepflicht aus VO 6/41* coördineerde Hans Calmeyer (1903-1972) deze verplichte registratie en deed uitspraak over twijfelgevallen.

De collectie Calmeyer bestaat uit persoonsdossiers van mensen die vonden dat ze ten onrechte als Jood waren gekwalificeerd. Overeenkomstig Hitlers rassenwetten bepaalde de afkomst van de grootouders of iemand al dan niet Jood was. Calmeyers onderzoek bestond daarom voornamelijk uit genealogisch onderzoek.

Aanvraag voor erkenning van de Arische afstamming van M. Mograbj, geboren in Alexandrie en woonachtig aan de Spiegelgracht nr. 11 te Amsterdam. Een foto van zijn vader en een verslag van een antropologisch onderzoek door dr. Bijlmer zijn bijgevoegd. CBG | collectie Calmeyer.

★ Tip
Veel van de documenten in de persoonsdossiers zijn vervalst om een (gedeeltelijke) ariëerklaring te krijgen. Voor de stamboom zijn

De dossiers bevatten allerhande bewijsstukken die de niet-Joodse afkomst moesten aantonen, zoals genealogieën, (al dan niet vervalste) documenten, ontlastende verklaringen van derden, foto's en soms zelfs röntgenfoto's. Met deze stukken is de collectie Calmeyer natuurlijk van grote waarde voor het familiehistorisch onderzoek. Let er wel op dat veel van de documenten over de afstamming vervalst zijn, en daarom niet betrouwbaar zijn voor de stamboom.

De collectie bevat zo'n 5.700 namen. De dossiers zijn in verband met de privacy beperkt toegankelijk. Op afspraak

Screenshot van de CBG-website

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

VOORBEELD: Gemeentearchief Ede

1006 Collectie "Gemeente Ede 1940-1945", 1932 - 2017

In 1990 verscheen het boek *Ede 1940-1945* van Vincent Lagerwijn en Gert Plekkringa. Het werk geeft een goed beeld van de oorlogsjaren in Ede. Voordat het boek verscheen, werd in de jaren tachtig een collectie samengesteld. Deze collectie bestaat uit documenten die bijeengebracht zijn uit verschillende archieven, verzamelingen en publicaties. Het bijzondere van deze "Registratie 1940-1945" is dat deze documentatieverzameling originele archiefbescheiden bevat uit andere archieven, zoals uit het archief (001) "Oud Archief Ede, 1647 -1948" van het Gemeentebestuur Ede, en uit het archief (016) "Gemeentepolitie Ede, (1877) 1914-1994". Het gaat om documenten die zich in bestaande archieven bevonden en die zijn samengevoegd tot een nieuwe collectie. De archiefbescheiden zijn dus uit hun oorspronkelijke context gehaald en tot een nieuwe collectie gevormd. Een archivistische doodzonde. Dit is verder beschreven in de masterscriptie van A. Adriaanse, *Archieven en geheugen. Case studie: de documentatieverzameling "Registratie 1940 – 1945"* (Gemeente Ede) uit 2012, in het bijzonder in hoofdstuk 3.

139 G.H. Plekkringa, 1940 - 2000

De heer Plekkringa, die in de periode 1972-1985 bij de gemeente Ede werkzaam was als hoofd Interne Zaken, onderzocht samen met de heer Lagerwijn de gebeurtenissen in de gemeente Ede tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1990 resulteerde dit in het boek *Ede '40-'45*. Dit archief bevat dus veel onderzoeksmateriaal dat gebruikt is voor de vervaardiging van het boek. Ook na de afronding van het boek bleef de heer Plekkringa naspeuringen doen met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog. Ook dit latere onderzoekswerk is terug te vinden in dit archief.

Overzicht van een aantal archieven

1010 Documentatieverzameling Belgisch Vluchtoord te Ede 1915-2006

1033 Collectie Murk Balt 1878-1943

1047 Collectie G. Geel - van der Worp 1867-1978

1053 Collectie Nederlandse Kunstzijdefabriek (Enka) te Ede 1913-2002

16 Gemeentepolitie Ede 1914-1994

41 Veefonds te Otterlo, Harskamp en Wekerom 1907-1975

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

BIJLAGE 2.

IMPACTANALYSE RA Tilburg en afweging Netwerk Oorlogsbronnen

Archiefnr.	Archieftitel
1209	familie Dasché te Goirle, 1905-1942 (2016)

Korte omschrijving archief
De Joodse familie Dasché, bestaande uit Erich Dasché, zijn echtgenote Adith Adler en hun twee dochters, Valerie Ruth (Valli) en Elisabeth Charlotte (Lisl), arriveerde vanuit Wenen op 8 juni 1939 in Den Haag. In 1940 verhuisden zij naar Oisterwijk om op 5 juli 1941 in Goirle terecht te komen. Zij woonden in de Akkerstraat (nu: Emmastraat). Op 1 augustus 1941 werd er nog een derde kind geboren, Tobias Joachim. In augustus 1942 werd de familie Dasché gedeporteerd naar Westerbork. Edith en de kinderen werden vermoord in Auschwitz, Eric stierf in 1943 in werkkamp Shoppinitz (Polen). Het archief bevat persoonlijke stukken van de familie Dasché, correspondentie, documentatie en een poëziealbum van Karoline Dasché, de zuster van Erich.

Openbaarheid
Openbaar

Soort archief
Particulier archief; beheeroverdracht. Het poëziealbum is (wanneer?) overgedragen door mevr. XX, inv. nrs. 2-32 werden in 2016 overgedragen door mevr. YY.

Persoonsgegevens
Bijzondere persoonsgegevens/ 'gewone' persoonsgegevens.

Levende/ overleden personen
De kans is niet aanwezig dat er nog personen in leven zijn.

Risicoanalyse (Impact van mogelijk negatieve gevolgen voor de betrokkenen)
De risicoanalyse bestaat uit twee deelvragen: 27. Zitten er kopieën in het archief? 28. In hoeverre is de privacy van de betrokkenen of nabestaanden in het geding? Ad. 1. <ul style="list-style-type: none">
Het archief bevat kopieën (inv. nrs. 30 en 33). Ad. 2. <ul style="list-style-type: none">
Archief 1209 is het archief van een Joodse familie. Dat maakt het tot een bijzonder persoonsgegeven.
Het archief bevat verder alleen gewone persoonsgegevens zoals namen en adressen.
We hanteren de regel 'personen geboren voor 1920 zijn overleden'. De betrokken personen zijn overleden.
In het archief zitten enkele mails uit 2016 van (X) aan (Y).
De impact van mogelijk negatieve gevolgen voor betrokkenen of nabestaanden is zeer klein.

Motivatie
In het kader van 75 jaar bevrijding wil Regionaal Archief Tilburg archieven van uit de periode 1939-1945 digitaliseren en deze beschikbaar stellen door middel van publicatie op de website. Door het toegankelijk maken van archiefmateriaal wordt de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog levend gehouden voor komende generaties.

Conclusie
<ul style="list-style-type: none">
Digitaliseren en publiceren.
In inv. nrs. 8 en 17a bevinden zich enkele mails uit 2016 van (X) naar (Y). Aangezien de inhoud van de mails relevant is voor de stukken waarbij ze zitten, kunnen de mails geanonimiseerd (zonder e-mailadressen) gepubliceerd worden.
Inv. nr. 30 bevat kopieën uit een boek: niet publiceren.
Inv. nr. 31 bevat zowel het origineel als de kopie van een brief: kopie niet publiceren.
Inv. nr. 32. Bevat een formulier van overdracht. Dit niet publiceren, net als de mail van (Z)
Inv. nr. 33 uitsluiten van publicatie (documentatie + veel kopieën)
Beheergever 1 informeren (indien mogelijk)
Beheergever 2 informeren over het poëziealbum (indien mogelijk)

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

Voorbeeld van afweging bij het Netwerk Oorlogsbronnen (NOB)

In de online versie van Oorlogsbronnen worden alleen gegevens van **overleden personen** opgenomen, zie <https://www.oorlogsbronnen.nl/mensen>

- Het zijn de gegevens van oorlogsbetrokkenen in de meest ruime zin: Joodse, Sinti en Roma slachtoffers, andere gevangenen in concentratiekampen en gevangenis, slachtoffers in Nederlands-Indië, slachtoffers van bombardementen, tewerkgestelden, verzetsstrijders, collaborateurs en SS-ers. (de laatste twee categorieën zijn momenteel nog niet toegevoegd).
- De op te nemen gegevens zijn: voornaam, achternaam, geboorteplaats, geboortedatum, sterfplaats, sterfdatum, type betrokkenheid, zo mogelijk een foto of afbeelding en, indien bekend, een opsomming van relevante gebeurtenissen zoals: opname in en vertrek uit gevangenis en concentratiekampen.
- Wanneer een persoon op de Erelijst van verzetsstrijders van het NIOD voorkomt, is ook een korte biografische beschrijving opgenomen.
- De gebruiker kan zien welke gegevens uit welke bron komen en kan doorklikken naar de instelling, die deze bron beheert. In sommige gevallen staat deze bron online, soms moet men de instelling fysiek bezoeken om de bron te raadplegen.

The screenshot shows the Oorlogsbronnen website interface. At the top, there is a navigation bar with 'OORLOGS BRONNEN' on the left and 'Zoek door miljoenen bronnen en levens' on the right. Below the navigation bar, there is a search bar with the text 'Zoek bijv. op Polak of Kamp Westerbork'. A search button is visible on the right side of the search bar. Below the search bar, there is a section titled 'Uitgelicht • 22 APRIL'. This section contains two entries, each with a circular profile picture and a list of associated locations or events.

Geertruida van Lier →
UTRECHT, 22 APRIL 1921 - ORANIENBURG, SACHSENHAUSEN, 27 OKTOBER 1943
Arrestatie van Truus van Lier CS 6 Struikelstenen Sachsenhausen

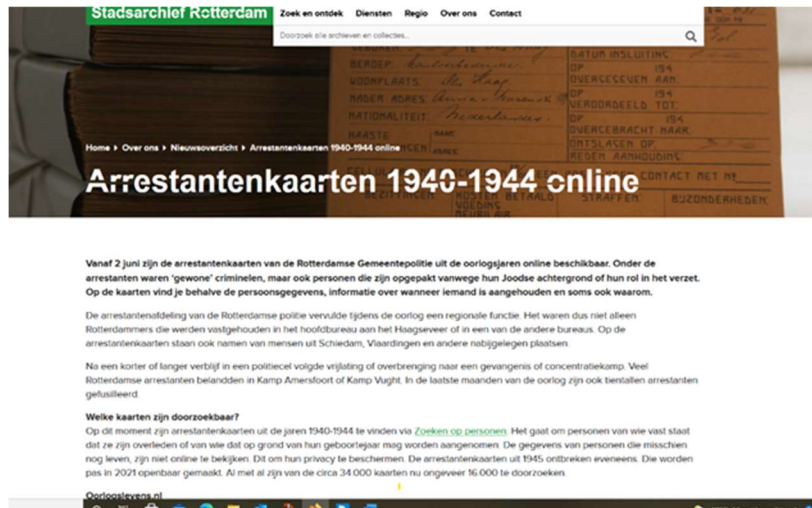
Helena Praamsma-Paes →
AMSTERDAM, 22 APRIL 1918 - AUSCHWITZ, 5 NOVEMBER 1943
Auschwitz Gevangenis Amstelveenseweg Ravensbrück Oranjestad Zakdoek Oranjestad

Richtlijn openbaarheid archieven uit of over de Tweede Wereldoorlog

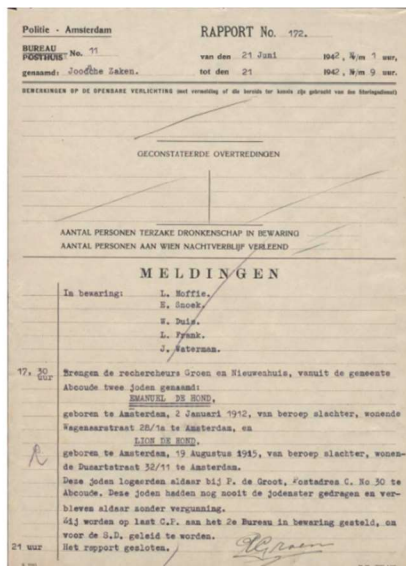
BIJLAGE 3.

Aanvullend nog enkele concrete voorbeelden van online archief met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog.

Het Stadsarchief Rotterdam heeft de arrestantenkaarten van de gemeentepolitie uit de oorlogsperiode online gezet. Kaarten van nog levende personen zijn daarvan uitgezonderd.

Het Stadsarchief Amsterdam heeft het archief van de Gemeentepolitie tot 1956, inclusief de oorlogsperiode met documenten van onder meer het Bureau Joodsche Zaken gescand op de website staan.

Ook het archief van de gemeentesecretarie van Amsterdam uit de oorlogsperiode is openbaar, inclusief de dossiers over de naoorlogse zuiveringen met betrekking tot gemeenteambtenaren. Deze kunnen op de studiezaal of via *scanning on demand* worden aangevraagd. Gegevens over (mogelijk) nog levende personen zijn hiervan uitgezonderd.